

www.ivasjuk.org.ua/books.php?lang=uk&id=monolog_pered_oblychchiam_syna-2000

2. Івасюк Г. Спогади. URL: http://www.ivasjuk.org.ua/names.php?lang=uk&id=galyna_ivasjuk
3. Феномен Володимира Івасюка, або «Червона Рута».. URL: <https://photo-lviv.in.ua/fenomen-volodymyra-ivasyuca-abo-chervona-ruta/>
4. Івасюк Володимир. Життєвий шлях та загадка смерті. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/muzika/ivasjuk-volodimir-zhittevij-shlyah-ta-zagadka-smerti-referat.html>
5. Володимир Івасюк. Золотий фонд української естради. URL: <http://www.uaestrada.org/kompozitori/ivasjuk-volodymyr/>

*Полякова Ірина Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцентка кафедри естрадно-вокального мистецтва
ВНЗ «Університет Короля Данила»
(м. Івано-Франківськ)*

ВИТОКИ УКРАЇНСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ

Важливим засобом та запорукою успішного засвоєння надбань культури завжди було вокальне мистецтво, яке допомагало краще пізнавати духовний світ людини, навчало розуміти й любити національне мистецтво, особливо глибоко впливало на емоційний світ людини і духовно об'єднувало народ. Мова і пісня – це найцінніше багатство української нації. Пісня як один з найулюбленіших та розповсюджених видів мистецтва завдяки специфічній мові образів впливає на розвиток почуттів, а особливо на сприйняття прекрасного як одного з шляхів пізнання світу. В часи відродження української культури, побудови національної школи і національної самосвідомості дуже

важливо відновити істинну історичну спадковість і знати витoki становлення української вокальної школи та особливості формування вокально-педагогічних методів навчання тощо.

Мета – розглянути першооснови становлення української вокальної школи та простежити початкові процеси її формування. Об'єктом уваги стало вокальне мистецтво України як явище національної культури. Розглядається український традиційний спів як основа української вокальної школи, що має динамічну структуру, різноманітні стильові відгалуження і зберігає свої яскраві національні риси.

Термін «вокальна школа» має різні трактування. У вузькому значенні слова він характеризує «сукупність вокально-технічних засобів, що забезпечують високий рівень виконавства» [2, с. 15]. Але поняття «національна вокальна школа» – значно ширше, що визначається «... самобутністю національної культури, своєрідністю виконавського стилю, певним еталоном звучання голосу» [1, с. 26]. Кожна мистецька школа передбачає передачу напрацьованого багажу знань та умінь прийдешнім поколінням. Всі ці аспекти, а зокрема історичні засади української вокальної школи та розвиток співацької освіти в Україні досліджували Б. Гнидь, П. Голубев, О. Кошиць, М. Львов, І. Назаренко, О. Стахович та багато ін.

Вчені зазначають, що основу української вокальної школи становить фольклорний та церковний спів, традиції якого сягають часів Київської Русі, причому «... могутність традиції народного співу має величезний вплив на церковно-музичний побут, появу нових розспівів у церковному обряді, а сам спів на слух сприяв розвитку слуху, музичної пам'яті та доброму знанню грамоти» [3, с. 19]. З цього фактично і почала формуватися професійна вокальна школа. Саме в народному і церковному співі поступово склалася особлива манера виконання, визначилися вокальні принципи, методи, які заклали основи української співочої школи. Як зазначає Л. Корній: «До виникнення православної церковної музики Русь уже мала велике надбання обрядового фольклору і церковна музика існувала в оточенні

народної музики, що не могло не позначитися на музичному змісті співів» [5, с. 71].

У цілому ряді старовинних манускриптів згадується про методику навчання співаків, яка передавалася усно із покоління в покоління. В Київській Русі, з кінця X ст. до середини XVII ст., прямою спадкоємницею культурних надбань якої є Україна, музична освіта була офіційно орієнтована на богослужбовий спів, де вокальне виконавство характеризувалося перш за все обережним відношенням до слова. Саме через синтез слова і музики розкривалася глибина переживань та роздумів особистості про життя. До XII ст. у церковній музиці Київської Русі формується старокиївський монодичний спів, який пізніше розповсюдився на Північну Русь. Він був представлений різними жанрами, успадкованими від візантійської церковної гимнографії безлінійної нотації невматичного типу: псалми, гимни, антифони (почерговий спів двох хорів), кондаки, тропарі, канони, стихири. Саме в рамках цих жанрів розвиваються і ранні мелодичні стилі:

– знаменний спів (від слова знамя – «знак»), який відзначається речитативним типом мелодики. Речитатив зустрічався і у співах скоморохів, гусярів, лірників, бандуристів, а також в церковній псалмодичній читації та розспівах;

– кондакарний спів – більш мелодично розвинутий, який вирізняється пишністю і наявністю великої кількості мелодичних прикрас, що передувало в розвитку української вокальної школи появі вокальної кантилени. В ньому спостерігається вплив більш давньої протяжної народної пісні, яка у своїй фактурі мала елементи вокалізації і була початком формування вокальної кантилени.

Цей етап завершився формуванням старокиївського знаменного співу.

Л. О. Тоцька означила канони, за якими будувався православний християнський церковний спів. Це:

– канонічний текстовий матеріал на всі служби річного циклу в перекладі на слов'янську мову;

– готові осьмогласні розспіви православного Сходу з крю-

ковим викладом, що було в богослужбових нотних книгах;

- способи та види церковного співу: сольного та хорового;
- вокальний характер співу з його чисто мелодичною природою;
- святоотечні погляди на завдання церковного співу;
- відмова від новацій з музично-співочих течій заходу з його (прагненням) потягом до акордових співзвуч [6].

Перший посібник музично-педагогічного напрямку в Київській Русі називався «Співочі азбуки». Він містить «Фітники» (знаменні розспіви, які ведуть своє походження з історії Києво-Печерської Лаври), що представляють собою методично викладений матеріал для навчання мистецтву співу і являли собою свого роду вокалізи. Цей посібник вперше знайомить співаків і педагогів з емпіричним методом навчання, тобто, з наслідуванням співу вчителя: чую спів вчителя, бачу по графічній (знаменній) нотації, виконую. Досвідчених співаків називали «доместиками», а також були канонічні співаки, які строго дотримувалися канону.

Таким чином, постановка голосу в часи Київської Русі формувалася:

- із вправ з ефонічною нотацією (запис речитативної мелодії за допомогою знаків підвищення та пониження голосу, виділення окремих фраз тощо);
- із вправ з кондакарною нотацією – особливого стилю, пов'язаного, як зазначалося вище, зі складним мелізматичним співом, тобто широким використанням прикрас, гнучкістю інтонаційної мелодії, які поступово розвивали діапазон голосу і закріплювали співоче дихання;
- з музично-теоретичної підготовки співака та його художнього виховання, які поєднувалися з постановкою голосу.

Саме в ті часи були закладені основи методики співочого процесу, які вимагали дотримання основних педагогічних принципів – наочності, науковості, послідовності, зацікавленості, емоційного відгуку.

Починаючи з XVI ст. в записах ірмолойних нотолінійних

збірників церковні піснеспіви представляють вже сформовані типи мелодики: речитативний, невматичний та кантиленний. Речитативний – це співоче виголошення тексту згідно з Літургією Богослужіння. В невматичному типі мелодики одному складу відводилось 2–4 звуки. Кантиленний тип відзначався широкою розспівністю, великою майстерністю мелодичного розвитку (від 5 до кількох десятків звуків на одне слово), що вивело на перший план музичне начало. В багатьох ірмоложних наспівах поєднувалися різні типи мелодики.

Отож, до XVI ст. основні навички церковного співу формувалися виключно у початкових парафіяльних школах, котрі діяли при цервах та монастирях і готували співаків для церковних хорів. А з кінця століття, коли з виникненням братських шкіл і колегіумів музична освіта в Україні піднялася на вищий рівень, викладанням співів починають займатися спеціально підготовлені викладацькі кадри. В цих освітніх осередках предмет «музика» був обов'язковим і на зразок західноєвропейських навчальних закладів входив до основних «семи вільних наук», що можна рахувати початковим етапом в організації професійної музичної освіти.

Список використаних джерел:

1. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ: Віпол, 2007. 174 с.
2. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: Монографія. [ред.: Дунаєвська Л. Ф., Іваницький А. І., Котляревський І. А., Куліш Л. Ю.]. Київ: Українська ідея, 2001. 144 с.
3. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва: підруч. Київ : НМАУ, 1994. 320 с.
4. Євтушенко Д. Г. Питання вокальної педагогіки. Історія, теорія, практика. Київ : Мистецтво, 1963. 339 с.
5. Корній Л. Істрія української музики. Київ-Харків-Нью-Йорк, 1996. Ч. 1. 314 с.
6. Тоцька Л. О. Становлення української вокальної педагогічної школи в історичному аспекті. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/18111/Totska.pdf;jsessionid>